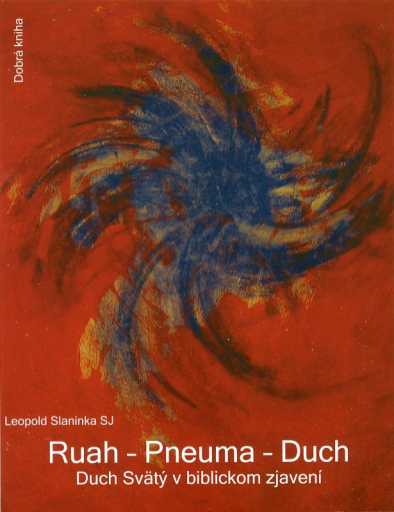

Dobrá kniha

Leopold Slaninka SJ

Ruah - Pneuma - Duch

Duch Svätý v biblickom zjavení

Leopold Slaninka SJ

Ruah - Pneuma - Duch

Duch Svätý v biblickom zjavení

Dobrá kniha Trnava
2005

© Leopold Slaninka SJ, 2005

Illustration © Hana Bačová, Anna Blonská, Ján Cimra, Daniela Čarná,
Ladislav Čarný, Daniel Fischer, Drahomíra Lányi, Lucia Lizáková,
Ivica Markovičová, Albert Otruba, Katarína Poláková, Dorota Sadovská,

Na obálke: Drahomira Lányi, Ruah ako vietor, tempera a pastel, 65x75 cm, 1990

Design © Ladislav Čarný, 2005

Dobrá kniha Trnava, 2005

ISBN 80-7141-483-2

Úvod

Kardinál L. J. Suenens vo svojej knihe *Duch Svätý je našou nádejou* spomína novinára, ktorý mu pri istej príležitosti položil otázku: „Prečo máte toľkú nádej, keď vidíte súčasné problémy?“ Kardinál mu odpovedal: „Lebo verím v Ducha Svätého.“ Táto kardinálova odpoveď vyvoláva však aj ďalšie otázky: Kto vlastne je Duch Svätý? Čo možno o ňom vedieť z biblického zjavenia? Hľadanie odpovedí na tieto otázky bude obsahom nasledujúcich stránok tejto knižky. Jej cieľom je ukázať, ako veriaci rozumeli biblickému zjaveniu o Duchu Svätom v troch dejinných obdobiach: v období, ktoré predstavujú spisy Starého zákona, v období novozákonných spisov a v poapoštolskom období do roku 381, keď bola vyhlásená dogma o Duchu Svätom.

Pokiaľ ide o starozákonné zjavenie, teda ak chceme hovoriť o skutočnosti Ducha v Starom zákone, je potrebné zdôrazniť, že uvidíme predovšetkým to, ako sa utvárali predpoklady pre poznanie Ducha Svätého. Uvidíme, ako starozákonné zjavenie vnímala a vysvetľovala až novozákonná, povel'konočná a poturíčna reflexia. Ved' starozákonná viera je explicitne vierou v jedného Boha a skutočnosť Boha ako ducha bola prakticky nemysliteľná. Lebo duch bol pre starozákonného človeka len akousi tieňovou existenciou, málo skutočnou na to, aby predstavovala živého Boha, silného Jahveho. K slovu *ruah* sa veriaci Židia dostávali životnou skúsenosťou a pozorovaním prírodných javov, a tak slovo *ruah* v analogickom zmysle nadobúda viaceré významy.

V takomto chápaní sa *ruah* v Starom zákone najskôr javí ako vietor, ktorý sa stáva obrazom Božieho pôsobenia. Zo skúsenosti vlastného dychu človeka slovo *ruah* nadobúda význam neviditeľnej sily, ktorá oživuje telo a tiež ovplyvňuje vnútorný stav človeka. Nakoniec slovo *ruah* nadobúda význam označenia pre Jahveho ducha, ktorý sa tu ešte nezjavuje ako osoba, ale zjavuje sa ako Božia sila, ktorá sa zmocňuje vyvolených sudcov a koná skrze nich mocné činy v charizmatickom, vodcovskom a extatickom zmysle. V čase izraelských kráľov *ruah*, Boží duch dokonca nadobúda charakter stáleho atribútu, ktorý možno

odovzdať ďalej. U prorokov je to tiež Jahveho duch, ktorý sa ich zmocňuje, dáva im silu a otvára ich pre Božie slovo. Ich prorocké slovo sa neskôr v Novom zákone stáva skutočnosťou, tak ako napríklad apoštol Peter poukazuje na Jeloovo proctvo, ktoré sa naplnilo na Turíce.

Duch sa teda v Starom zákone javí ako sila, respektíve ako neviditeľná sila, napríklad ako vietor, alebo ako sila, ktorá oživuje telo. Je zrejmé, že túto neviditeľnú silu nemá človek v moci, nie je jej pánom. Starozákonný veriaci cíti, že je to Božia sila, ktorá sa ho zmocňuje a umožňuje mu konať a hovoriť v intenciách tejto moci, pritom však rešpektuje ľudskú slobodu.

Pri pohľade na Nový zákon vidíme, že novozákonné chápanie Ducha Svätého nadväzuje na starozákonné chápanie a rozvíja ho. *Pneuma* sa tu chápe ako sila neoddeliteľná od dychu a života, citlivá na všetky citové vzrušenia. Avšak základná skúsenosť veriaceho je tá, že v jeho duchu prebýva Duch Boží, ktorý sa zjednocuje s jeho duchom a obnovuje ho.

Výpovede o Duchu Svätom podľa synoptických evanjelií sa vzťahujú na Ježiša. Už pri počatí je Duch Svätý znamením Božej prítomnosti a už od prvej chvíle, od materského lona robí z Ježiša Božieho Syna. Ježiš počas svojho života celým svojím správaním zjavuje činnosť Ducha. Keď uzdravuje, vyháňa zlých duchov, ohlasuje príchod Božieho kráľovstva, robí to vždy mocou Ducha, skrze ktorého je v ňom Boh prítomný takým spôsobom, ako v nikom inom. Pri krste v Jordáne Duch Svätý v podobe holubice predstavuje symbol lásky medzi Otcom a Synom.

Podľa Skutkov apoštolov je Duch Svätý predovšetkým životným princípom Cirkvi, veď až jeho príchodom na Turíce možno hovoriť o zrode Cirkvi. Je silou, ktorá vedie Cirkev v jej misii, sprevádza činnosť apoštolov a dáva svoju autoritu ich rozhodnutiam. Je to zároveň Ježišov Duch, ktorý vedie učeníkov a vytvára medzi nimi jednotu. Duch Svätý sa tu zjavuje aj ako vnútorný dynamizmus jednotlivého kresťana. On je zdrojom sily, odvahy a nadšenia pri vydávaní svedectva o Ježišovi. Pôsobenie Ducha Svätého podľa Skutkov apoštolov je tiež charizmatické. Pôsobí predovšetkým skrze dary jazykov a proctva, skrze uzdravenia, znamenia a veľké divy.

Pri pohľade na Ducha Svätého v spisoch apoštola Pavla možno vidieť v porovnaní so Skutkami apoštolov tieto rozdiely: Po prvé, Skutki opisujú skúsenosť Ducha Svätého, nebadáť v nich nijakú určitú formu učenia; nachádzame ju však v spisoch apoštola Pavla. Po druhé, Skutki opisujú pôsobenie Ducha v procese rastu Cirkvi zvonka, kým pre Pavla je pôsobenie Ducha záležitosťou týkajúcou sa vnútra každého jej člena. Po tretie, v Skutkoch je pôsobenie Ducha charizmatiké a práve také sa stáva normálnou súčasťou každého kresťana, kým pre Pavla je toto pôsobenie viac predmetom viery ako skúsenosti, pričom si je zároveň vedomý, že nie všetci kresťania musia mať charizmatikú skúsenosť Ducha. Aj pre Pavla je však Duch Svätý životným princípom Cirkvi a charizmy sú podľa Pavla o to hodnotnejšie, čím účinnejšie prispievajú k budovaniu Cirkvi, pričom prvým ovocím Ducha je láska.

Duch Svätý podľa jánovských spisov - podobne ako v Skutkoch alebo ako v pavlovských spisoch - je Duchom zmŕtvychvstalého Krista. V moci tohto Ducha kráča Cirkev za pravdou, ktorú jej zjavuje Kristus, a tento Duch je zároveň aj dynamizmom viery jednotlivých kresťanov. V ich srdciach je zdrojom radosti, svetla a sily, a predovšetkým aktívnej lásky k Bohu a k sebe navzájom. Znamením prítomnosti Ducha Svätého v srdci veriaceho je láska, ktorá vyháňa strach. V jánovských spisoch však Duch Svätý dostáva osobitné meno - Paraklét. Takisto ako Ježiš, aj Paraklét je poslaný od Otca, avšak Paraklét nie je identický s Ježišom. Tento Paraklét – „iný Tešiteľ“ – je Duch Pravdy, ktorého „svet“ nemôže prijať, lebo ho nevidí, ani nepozná. Neprináša nijaké nové učenie, ale pripomína a prehľbuje všetko, čo učil Ježiš. On dáva schopnosť svedčiť o Ježišovi a chráni pred falošnými prorokmi. Uvádza do plnej pravdy, a dáva poznať, čo je hriech. Ďalšou osobitnou črtou Ducha Svätého je podľa jánovských spisov skutočnosť, že je to práve Duch Svätý, ktorý vedie Cirkev dejinami k parúzii a pripravuje ju na druhý Kristov príchod.

Uvažovanie o Duchu Svätom v poapoštolskej dobe bolo silne ovplyvnené prechodom od spásnodejinného a biblického pohľadu k filozofickému

myslení. V živote Cirkvi sa vytráca charizmatická skúsenosť Ducha Svätého. A ani náuka o Duchu Svätom už nedosahuje pavlovskú či jánovskú veľkosť. O Duchu Svätom sa uvažuje predovšetkým na pozadí formujúcej sa trinitárnej náuky, prípadne v konfrontácii s vtedajšími mylnými náukami o Duchu Svätom. Syntetizujúce završenie uvažovania o Duchu Svätom predstavuje vyhlásenie dogmy o Duchu Svätom na Carihradskom koncile v roku 381. Koncil nazýva Ducha Svätého „Pánom“, a to najmä proti bludu macedoniánov, ktorí hovorili o Duchu Svätom len ako o služobníkovi. Duch Svätý je Pánom, pretože je Božou silou, ktorá vychádza z Otca i Syna. Keď koncil nazýva Ducha Svätého „Oživovateľom“, chce povedať, že Duch Svätý je prameňom božského života v človekovi; je najhlbším zdrojom lásky, radosti, svetla a dynamizmu nového života. On je aj životným princípom Cirkvi. Slová „vychádza z Otca“ sa vzťahujú opäť na vyvrátenie učenia macedoniánov, ktorí tvrdili, že Ducha Svätého stvoril Syn. Slovom „hovoril ústami prorokov“ vyjadruje koncil účasť Ducha Svätého na dejinách spásy, totiž skutočnosť, že jeden Duch spája do jednoty Starý a Nový zákon, ktoré sú vo vzájomnom vzťahu ako prísľub a naplnenie.

Po tisícšesťsto rokoch Cirkev znovu potvrdila učenie Carihradského koncilu o Duchu Svätom, keď si túto významnú udalosť svojich dejín pripomenula na slávnosť Zoslania Ducha Svätého v roku 1981, tak v Carihrade, ako aj v Ríme. K tejto príležitosti napísal Svätý Otec Ján Pavol II. encykliku *Dominum et vivificantem* o Duchu Svätom v živote Cirkvi a sveta. Hneď úvodné slová encykliky potvrdzujú, že i dnes Cirkev vyznáva Ducha Svätého ako „Pána a Oživovateľa“. V encyklike Ján Pavol II. zároveň zdôrazňuje, že Duch Svätý bol daný apoštolom ako Tešiteľ, a preto je Strážcom a Oživovateľom tejto nádeje v srdci Cirkvi, a to aj na počiatku tretieho tisícročia po Kristovi, keď „Duch a Nevesta hovoria Pánu Ježišovi: Príď!“ Táto ich modlitba vo svojom eschatologickom horizonte je v priebehu celých dejín človeka zameraná na jeho spásu, pre ktorú práve Duch Svätý otvára ľudské srdce svojim pôsobením.

Turíce 2005

Ruah v Starom zákone

Starý zákon a hebrejský jazyk nepozná vlastné slovo „duch“ tak, ako ho my vnímame dnes. Jahve nie je chápaný ako duch alebo Duch. Duch predstavoval pre starozákonného človeka len akúsi tieňovú existenciu, málo skutočnú na to, aby predstavovala živého Boha, silného Jahveho. K výrazovým prostriedkom, ktorými označovali takúto skutočnosť, dospeli židia len bohatou skúsenosťou života a pozorovaním prírodných javov. Práve tieto ich konkrétne skúsenosti, vyjadrované analogicky, dali vznik slovu *ruah*.

Význam slova *ruah*

Slovo *ruah*, ktoré grécky preklad Starého zákona (Septuaginta označovaná rímskymi číslicami LXX) prekladá ako *pneuma*, má viacero významov: vzduch, vietor, duša, dych, vitálny princíp, miesto ľudských citov a mentálnej aktivity, Boží Duch, božská kreatívna moc, vnútorná Božia podstata a nesmrteľnosť, všadeprítomnosť, múdrosť a autorita. A hoci môže mať *ruah* v biblickom jazyku rozdielne významy, má zároveň aj zameranie označovať v nejakej bytosti podstatný a nezachytiteľný prvok; to, čo ju oživuje a čo z nej stále samovoľne vyžaruje; to, čím je bytosť najviac sama sebou a čoho sa pritom nemôže zmocniť.

„Zem však bola pustá a prázdna, tma bola nad priepasťou a Duch Boží sa vznášal nad vodami.“ (Gn 1,2)

Drahomíra Lányí, Ruah, kombinovaná technika, 10x10 cm, 1992